

Zbigniew Strus

Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

Palestra 51/5-6(581-582), 296-300

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NAJNOWSZE ORZECZNICTWO

Zbigniew Strus

Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Cywilna

I. Prawo materialne

1. DECYZJE NIEOSTATECZNE JAKO ŹRÓDŁO SZKODY

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne: Czy art. 417 § 1 k.c. w rozumieniu, jakie nadał mu wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 grudnia 2001 r. [sygn. akt SK 18/00 (...)], mający zastosowanie do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem 1 września 2004 r. [art. 5 ustawy z 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (...)] stanowi podstawę odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa wówczas, gdy na skutek wydania i wykonania nieostatecznej decyzji organu podatkowego pierwszej instancji, która następnie została uchylona, strona poniosła szkodę?

Cytowane wyżej pytanie nasuwało się już w chwili nowelizacji art. 417–421 k.c. Obserwacja praktyki nie pozostawiała złudzeń, że zasadniczym źródłem szkód wyrządzonych przez organy władzy publicznej będą właśnie rozstrzygnięcia nieostateczne, podejmowane pod presją czasu, przy nieustabilizowanym obrazie stanu faktycznego, tj. decyzje pierwszej instancji i postanowienia zabezpieczające. Ordynacja podatkowa w brzmieniu obowiązującym 1 września 2004 r., w chwili wejścia w życie ustawy nowelizującej przepisy o odpowiedzialności Skarbu Państwa, jednostek samorządowych i osób prawnych, nie dawała podatnikowi wielkich szans na wstrzymanie wykonalności decyzji podatkowej. Stan ten poprawił się na skutek zmiany Ordynacji podatkowej ustawą z 30 czerwca 2005 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 143, poz. 1199) zobowiązującą organ podatkowy do wstrzymania wykonania decyzji w całości lub w części, w przypadku uzasadnionym ważnym interesem strony lub interesem publicznym.

Interpretacja art. 417 k.c. była rozbieżna: jedni powoływali się na art. 77 ust. 1 Konstytucji i wskazany przepis kodeksu, niedopuszczając myśli o wyłączeniu spod odpowiedzialności szkody wyrządzonej pochopnym wykonaniem nieostatecznej decyzji, która została

zmieniona; inni upatrywali w instancyjności postępowania usprawiedliwienia dla obciążenia podatnika skutkami błędnej decyzji, wywodząc, że sprawa zakończona ostatecznie po myśli podatnika i zgodnie z prawem nie może być poczytana za źródło szkody.

Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2006 r. III CZP 125/05 rozstrzyga zagadnienie następująco: „**Przepis art. 417 § 1 k.c. w związku z art. 77 ust. 1 Konstytucji RP, mający zastosowanie do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem 1 września 2004 r., stanowi podstawę prawną odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną wydaniem i wykonaniem nieostatecznej decyzji organu podatkowego pierwszej instancji, następnie uchylonej**”.

Dodać trzeba oczywiste wyjaśnienie, że stosunkowo wąski zakres wykładni wynikał z treści pytania.

2. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ODSZKODOWAWCZA GMINY

Sąd Okręgowy powziął wątpliwości, czy ograniczenia możliwości wynajmu lokalu mieszkalnego przewidziane w statucie spółdzielni mieszkaniowej tamują powstanie roszczenia odszkodowawczego tejże spółdzielni przeciw gminie, o którym (roszczeniu) mowa w art. 18 ust. 4 ustawy (...) o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego.

Udzielając odpowiedzi na to pytanie Sąd Najwyższy jeszcze raz (por. uchwałę z 16 kwietnia 2003 r., III CZP 22/03, OSNC 2004/2/19) podkreślił odszkodowawczy charakter roszczenia właściciela lokalu w następującym sformułowaniu: „**Roszczenie właściciela lokalu przeciw gminie, o którym mowa w art. 18 ust. 4 ustawy z 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów (...) jest roszczeniem odszkodowawczym. Na podstawie tego przepisu gmina zobowiązana jest do zapłaty odszkodowania tylko wtedy, gdy właściciel wykaże, że na skutek zajmowania lokalu przez osobę bez tytułu prawnego poniósł szkodę**”.

3. PRAWO PRASOWE

Stosunek przepisów art. 31 do 39 ust. 1 pr. prasowego był przedmiotem wykładni w uchwałę z 7 kwietnia 2006 r. III CZP 22/06 mającej następujące brzmienie: „**Osobami zainteresowanymi w rozumieniu art. 39 ust. 1 ustawy z 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (...) są także jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 31 tej ustawy.**”

Znaczenie uchwały wyraża się w wykładni nieostrego pojęcia osoby zainteresowanej, która w myśl art. 39 ust. 1 może dochodzić roszczenia o opublikowanie sprostowania lub odpowiedzi, w razie odmowy lub opóźniania publikacji przez redaktora naczelnego. Sąd Najwyższy potwierdził związek między podmiotami uprawnionymi do żądania zamieszczenia sprostowania lub rzeczowej odpowiedzi wg art. 31 i legitymowanymi w procesie.

4. MIENIE ZABUŻAŃSKIE

Uchwała z 20 kwietnia 2006 r. III CZP 25/06 wyjaśnia zagadnienie związane z zaliczeniem na poczet ceny sprzedaży wartości mienia pozostawionego poza granicami RP (tzw. mienia zabużańskiego) i dotyczy stanu prawnego ukształtowanego w ustawie z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 169, poz. 1418), przewidującego ograniczenia (art. 13) wartości pozostawionego mienia ulegającej zaliczeniu. Drugie uwarunkowanie eksponowane w uchwałę wynika z faktu wygrania przez uprawnionego przetargu dotyczącego sprzedaży przez Agencję Nieruchomości Rolnej, przeprowadzonego w

okresie obowiązywania art. 212 u.g.n., tj. przed 30 stycznia 2004 r. Jak wiadomo, przepis ten był oceniany przez Trybunał Konstytucyjny pod względem zgodności z konstytucją zawartego w nim ograniczenia, dotyczącego wyłączenia zaliczania przy sprzedaży państwowej nieruchomości rolnej. Wyrokiem z 19 grudnia 2002 r. ograniczenie to zostało uznane za niezgodne z przepisami konstytucji, a przepis uzyskał nową treść.

Przy tych wstępnych założeniach zrozumiała staje się uchwała Sądu Najwyższego:

„W sprawie o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli sprzedaży nieruchomości rolnej z zaliczeniem na poczet ceny wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej, wytoczonej Agencji Nieruchomości Rolnych przez osobę ubiegającą się o nabycie nieruchomości rolnej, która wygrała przetarg w czasie obowiązywania art. 2123 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami w brzmieniu nadanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 19 grudnia 2002 r. K. 33/02 (Dz.U. z 2003 r. Nr 1, poz. 15), nie mają zastosowania ograniczenia zaliczenia wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej, przewidziane w ustawie z 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty (...). Suma podlegająca zaliczeniu na poczet ceny nie może jednak obejmować kwot, w których granicach prawo do rekompensaty zostało wykonane do chwili zamknięcia rozprawy”.

5. FINANSOWANIE OPIEKI ZDROWOTNEJ (TZW. USTAWA 203)

Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 30 marca 2006 r. III CZP 18/06 oznacza zmianę kierunku dotychczasowego orzecznictwa w procesach między zakładami opieki zdrowotnej a oddziałami Narodowego Funduszu Zdrowia o zapłatę za świadczenia na rzecz ubezpieczonych.

Treść uchwały jest następująca: **„Artykuł 4a ustawy z 19 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu przeciętnych wynagrodzeń u przedsiębiorców oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1995 r. Nr 1, poz. 2 ze zm.) stanowi – w związku z art. 56 k.c. – podstawę roszczenia samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej w stosunku do kasy chorych (Narodowego Funduszu Zdrowia) o zwrot kosztów zwiększonego wynagrodzenia pracowników, jeżeli zakład ten, mimo prawidłowego gospodarowania środkami uzyskanymi na podstawie umowy o udzielenie świadczeń zdrowotnych, nie mógł tych kosztów pokryć w całości lub w części”.**

Zapadłe wcześniej prawomocne orzeczenia oddalające roszczenia zakładów opieki zdrowotnej o dopłatę do kwoty wynikającej z umowy o udzielanie świadczeń zdrowotnych wyrażały zapatrywanie, że art. 4a ustawy, o której mowa w uchwale, nie kreuje roszczeń, ponieważ:

a) umowy na lata 2001–2002 były zawierane przy świadomości stron odnośnie do obowiązku podniesienia wynagrodzenia w niektórych publicznych zakładach opieki zdrowotnej (zatrudniających ponad 50 pracowników) o kwotę 203 zł miesięcznie,

b) przedmiotem regulacji art. 4a nie jest sposób wykonywania umowy o udzielanie świadczeń zdrowotnych ani gospodarka finansowa zakładów opieki zdrowotnej.

W prezentowanej uchwale Sąd Najwyższy skutek obligacyjny (prywatnoprawny) wywiódł z art. 4a poprzez art. 56 k.c. Uwzględniono również stanowisko Trybunału Konstytucyjnego w wyroku z 18 grudnia 2002 r., K 43/01, OTK-A 2002/7/96 wyrażającego przekonanie, że „ustawa, na mocy której powstały indywidualne roszczenia pracowników wobec samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej jako pra-

codawców, obciąża odpowiedzialnością ten segment finansów publicznych, za którego pośrednictwem realizowane są obowiązki władzy publicznej określone w art. 68 ust. 2 Konstytucji. Nie oznacza to, iż samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej przysługuje pełna rekompensata wydatków na podwyższenie wynagrodzeń. Istnieć powinien jednak mechanizm takiej redystrybucji zwiększonych środków na opiekę zdrowotną, który pozwoli na zapobieżenie pogorszeniu warunków funkcjonowania placówki z powodu wypełniania przez nią ustawowego obowiązku podniesienia wynagrodzeń pracowniczych”.

6. POŁĄCZENIE NIERUCHOMOŚCI A UŻYTKOWANIE WIECZYSTE

Uchwała z 7 kwietnia 2006 r. III CZP 24/08 stwierdza, że „**użytkownikowi wieczystemu nie przysługuje uprawnienie przewidziane w art. 21 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (...)**”. Mimo wielu uprawnień zbliżających status użytkownika wieczystego i właściciela, ten drugi ma pełnię uprawnień do kształtowania swoich nieruchomości, a użytkowanie pozostaje prawem mającym cechy prawa rzeczowego ograniczonego.

II. Postępowanie cywilne

1. DROGA SĄDOWA

a) Uchwała składu siedmiu sędziów z 5 kwietnia 2006 r. III CZP 121/05 rozstrzyga zagadnienie ochrony prawa ubezpieczonego (z ubezpieczenia emerytalnego) do wyboru otwartego funduszu emerytalnego i lokowania na jego rachunku części składek. Jak wiadomo, wymierzanie i pobieranie składek należy do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i zdarza się (*quia nominor leo* lub z innych przyczyn), że określona ich część nie jest w terminie przekazywana do funduszu wybranego przez ubezpieczonego.

Odpowiadając na pytania, czy dopuszczalna jest w takim wypadku droga sądowa w sprawie o nakazanie ZUS przekazania składki do otwartego funduszu oraz czy ubezpieczony jest legitymowany czynnie do wystąpienia z takim żądaniem, Sąd Najwyższy podjął następującą uchwałę, nadając jej moc **zasady prawnej**: „**1. Droga sądowa jest dopuszczalna w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych o przekazanie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych części składki na ubezpieczenie emerytalne do otwartego funduszu emerytalnego.**”

2. Ubezpieczony, na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (...), uprawniony jest do wystąpienia do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o wydanie decyzji w tym przedmiocie”.

b) Zagadnienie prawne omawiane w tym punkcie powstało w nietypowym przebiegu postępowania egzekucyjnego. Komornik (prawomocnym postanowieniem) ustalił koszty egzekucyjne obciążające dłużnika egzekwowanego, po czym dług ten przejęły osoby trzecie, ale nie chciały go uregulować. Sąd Najwyższy nie podzielił zapatrywania, że w ten sposób doszło do powstania zobowiązania między przejemcami a komornikiem i podjął w dniu 20 kwietnia 2006 r., III CZP 20/06, następującą uchwałę: „**Nie jest dopuszczalna droga sądowa do dochodzenia przez komornika należności z tytułu kosztów egzekucyjnych ustalonych prawomocnym postanowieniem komornika, wydanym przeciwko dłużnikowi egzekwowanemu w stosunku do osób trzecich, które zobowiązały się je pokryć w drodze przejęcia długu**”.

2. KLAUZULA WYKONALNOŚCI

Sąd Okręgowy powziął wątpliwość, czy uprawnienie do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego dotyczy tylko banku, z którym dłużnik dokonał czynności bankowej stanowiącej źródło wierzytelności.

Uchwała z 20 kwietnia br. III CZP 17/06 potwierdza prawidłowość stanowiska wyrażonego wcześniej w piśmiennictwie, stwierdzając, że „**Dopuszczalne jest nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu wystawionemu przez bank, który nabył od innego banku na podstawie umowy przelewu objętą tym tytułem wierzytelność wynikającą z czynności bankowej**”. Sąd Najwyższy oparł się zatem na wykładni językowej art. 96 pr. bank., z którego wynika konkluzja stanowiąca treść uchwały. Przepis nie zawiera wymagania tożsamości banku dokonującego czynności i wystawiającego tytuł egzekucyjny.

3. PEŁNOMOCNICTWO

Uchwała z 30 marca 2006 r. III CZP 14/06 rozwiązuje wątpliwość powstałą w zbiegu dwóch przepisów: art. 68 k.p.c. i art. 242 Prawa upadłościowego i naprawczego. Zagadnienie przedstawione przez sąd powszechny w postępowaniu upadłościowym sprowadza się do pytania o rodzaj dokumentów niezbędnych do zgłoszenia wierzytelności osoby prawnej – przedsiębiorcy reprezentowanej przez radcę prawnego. Chodzi zwłaszcza o to, czy do zgłoszenia należy dołączyć dokument wykazujący umocowanie organu tej osoby prawnej oraz jaka powinna być jego forma.

Sąd Najwyższy wyjaśnił, że „**Radca prawny, który jako pełnomocnik wierzyciela będącego osobą prawną dokonuje pierwszej czynności procesowej, polegającej na zgłoszeniu wierzytelności, powinien – pod rygorem przewidzianym w art. 242 ustawy z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (...) dołączyć do zgłoszenia pełnomocnictwo oraz dokument wykazujący umocowanie organu osoby prawnej udzielającego pełnomocnictwa. Dokumentem takim może być uwierzytelniona przez niego kopia odpisu z właściwego rejestru**”.